

Helyzetjelentés Budapest 22 zeneiskolájáról

A Zeneművészek Szakszervezetének elnöksége januári ülésén szóbeli beszámolót hallgatott meg a fővárosi kerületi állami zeneiskolák helyzetéről. Az elnökséget elsősorban az érdekelte, hogy a budapesti zeneiskolákban a Zeneművészek Szakszervezete és az ágazati főhatóság együttes vizsgálata óta (1975/76. tanév) milyen változások történtek. Az elnökség továbbá kíváncsi volt arra is, hogy a valamennyi budapesti pedagógusra kiterjedő élet- és munkakörülmény felmérés (1981) hogyan értékelte a zenepedagógusok helyzetét.

Az 1968-tól megtett útról

Az 1968-ban decentralizált Fővárosi Zeneiskola Szervezetnek 9 körzeti és egy gyakorló iskolája volt. Az 1967/68-as tanév adatai szerint 526 kinevezett zenetanár 14 574 tanulóval foglalkozott. A tagiskolák (kihelyezett tagozatok) száma pedig 181 volt. Mindössze két zeneiskola rendelkezett központi, önálló épülettel is.

1982-re ez a szám úgy módosult, hogy már a 22 kerületi állami zeneiskola közül 7 rendelkezik központi épülettel, 4 pedig egy nagyobb épületrésszel. A tanítás további 260 tagiskola 724 helyiségében történik. A zenepedagógusok összlétszáma 935 (ebből 735 kinevezett), a növendékeké pedig 17 398 fő. Külön örvendetes tényként tartjuk számon, hogy a létszámnövekedés elsősorban vonós, fúvós és gitár tanszakokon következett be, amelyek döntően hozzájárultak a kamarazenei és a zenekari csoportok, együttesek megalakulásához. Ez a növendéklétszám egyben azt is jelenti, hogy Budapesten az általános iskolai tanulók közel 8 százaléka tanulhat zeneiskolában.

A decentralizálás egyik legfőbb eredményének azonban mégis azt tartjuk, hogy az iskolák többsége zenei alkotóműhelyé alakult, egyéni arculattal, profilt teremtve. Ez a pozitív átalakulás jelenti a korszerű zenepedagógia eredményei iránti nyitottságot, illetve kísérleti kedvet, ugyanakkor részvételt a működési terület kulturális életének irányításában, szervezésében, alakításában. Az alkotó-kísérletező kedv egyenes következménye lett az a színvonal-emelkedés, amely az elmúlt években a zeneiskolák munkáját jellemzi. Ezt igazolják az országos tanulmányi versenyeken elért kitűnő helyezések (Nyíregyháza, Szolnok, Szombathely). Néhány fővárosi zeneiskola kutató-kísérletező munkáját pedig egyenesen országos elismerés és figyelem kíséri, így a III. kerületét a kezdők csoportos hegedűtanításáért és a népi hangszereket tagozat működéséért, a XIV. kerületét a nagylétszámú zenekari alkotóműhelyért, vagy a XV. és a XX. kerületet fúvós zenekari tevékenységükért.

Ennek az egészséges folyamatnak a szerves részeként — a művészeti tömegnevelés, a szabadidő tartalmas felhasználásának célirányos elősegítése végett a Fővárosi XXII. kerületi Állami Zeneiskolát — a zeneiskolai profil változatlan hagyása mellett — alapfokú művészeti iskolává fejlesztettük az idej tanévben. Ez azt jelenti, hogy az ún. „komplex művészetoktatási intézményben” a zenén kívül a tánc, a vizuális művészetek és a színházművészet tanítása is történik a komplexitás igényével. Az új művészetoktatási intézménytípusnak még az is fontos feladata, hogy a kiemelkedő tehetségű fiatalokat — a zeneiskolai gyakorlatnak megfelelően — a különböző művészeti szakközépiskolák felé irányítsa. Úgy érezzük azonban, hogy ennek az iskolatípusnak az a legnagyobb lehetősége, hogy a vonás-körébe került fiatalok mindegyikét a művészetek befogadására nyitottá és érdeklődővé tudja tenni.

A kerületi tanácsok zeneiskolájuktól nemcsak az ifjúság zenei nevelését várják, hanem azt is, hogy működési területükön a zenei élet alakítói, formálói legyenek. Ennek a feladatnak a zeneiskolák többsége — különböző szinten és mennyiségben — meg is felel. Különösen az ún. központi zenei intézményektől (Opera, Zeneakadémia) távol eső kerületekben nagyhatalmú és felbecsülhetetlen a zeneiskolák ilyen irányú tevékenysége, ahol is a zeneiskola tanári, vagy növendék hangversenye egyszerre jelent iskolai, művészeti és közművelődési eseményt a kerület életében. Természetesen ezek közül is a legnépszerűbbek a zenekari hangversenyek. Nem véletlen tehát, hogy az Óbudai Kamarazenekar, a VIII. és a XIX. kerületi zeneiskolák tanáraiból alakult zenekar, a XIV. kerületi zeneiskola zenekari együttese, a XV. és a XX. kerületi zeneiskolák fúvószenekari, valamint a XXII. kerületi zeneiskola rendelkezik a legnagyobb közönségbázissal, örvend megkülönböztetett népszerűségnek.

Budapest nemzetközi rangú zenei város. Világhírűvében a zenei nevelés eredményei is jelentős helyet foglalnak el, s ezek pedig elválaszthatatlanok az állami zeneiskolák működésétől, munkájától.

A végrehajtó bizottság határozatainak szellemében

A fővárosi tanács végrehajtó bizottsága „A főváros zenei életének helyzete és fejlesztésének feladatai” című előterjesztés szerves részeként az 1977. december 7-i ülésén foglalkozott a fővárosi zenetanítás helyzetével. A testület — elismerve a speciális iskolatípus eredményeit — úgy határozott, hogy a fővárosi tanács a „kerületi tanácsokkal együttműködve gondoskodik a zeneoktatás fejlesztéséről, feltételeinek javításáról”.

E határozat eredményeként 1978 és 1982 között a fővárosi tanács 132 új zenekari álláshely létesítéséhez biztosított bérletpontot. Ezzel az intézkedéssel sikerült elérni azt, hogy a demográfiai hullám ellenére a budapesti általános iskolások 8 százaléka ta-

nulhat továbbra is zenét. Az indokolt zenetanári létszámfejlesztésekre döntő többségben az új lakótelepek vonzáskörzetében működő zeneiskolákban, valamint — kiemelt feladatként — kollégiumokban és nevelőotthonokban került sor, ahol a zenetanítás feltételei egy kihelyezett tagozat létesítésére adtak voltak, és ahol a zenében rejlő nevelőerőt szervesen beépítették az említett iskolatípusok oktatás-nevelési tervébe (Aga utcai nevelőotthon).

Az elmúlt öt év folyamán közel 17 millió forintot kaptak a zeneiskolák a fővárosi tanácstól pótelőirányzat formájában új hangszerek vásárlására (a kerületi tanácsok ilyen irányú költségvetése ezen összeg felett értendő). Az így beszerzett nagyértékű hangszerállomány a tanítás színvonalát növelte azáltal is, hogy a hangszerek jelentős hányada került a tanulókhöz kölcsön hangszer formájában — elsősorban a fa- és rézfúvós oktatás, valamint az együttes muzsikálás fejleszthetősége érdekében.

A főváros vezetői jól látják, hogy a zeneiskolákra szánt összegek kamatostól térülnek majd meg, mert a zenét tanuló, zenével rendszeresen foglalkozó fiatalok — egészen „mások”. Mások, mert eredményesebb az iskolai, később pedig az építőmunkájuk, szívesebben vesznek részt környezetük szépítésében, fejlesztésében, fogékonyabbak a szépre, az újra, védik és gazdagítják fővárosunk kulturális-történelmi értékeit, igénylik a közösségi munkát.

A budapesti zenepedagógusok élet- és munkakörülményei

Az MSZMP KB-nak az állami oktatás helyzetéről és továbbfejlesztésének feladatairól szóló 1978. évi júniusi határozata, valamint a végrehajtásának főbb tapasztalatairól kiadott 1978. decemberi KB-határozat kiemeli, hogy nevelési feladataink megvalósításában központi szerepük van a pedagógusoknak, ezért tovább kell javítani élet- és munkakörülményeiket, erkölcsi és anyagi megbecsüléseiket.

A fővárosi tanács vezetői, a Pedagógusok Szakszervezetének budapesti bizottsága és a Zeneművészek Szakszervezete, az említett és korábban megjelent párthatározatok szellemében évek óta megkülönböztetett figyelmet fordít a pedagógusok helyzetének alakulására. Közös erőfeszítéseiket igazolja az a nagyszabású felmérés, amelyet 1981. I. felében a főváros valamennyi pedagógusára (25 831 fő) kiterjedően végeztek el.

A felmérés adatai az 1980—1981-es évekre vonatkoztak, figyelemmel a különböző intézménytípusok egymástól jelentősen eltérő adottságaira is (óvoda, gimnázium, zeneiskola stb.). Többek között vizsgálták a testületek kor-összetételét, kulcsszámonként és összesítve a bér és jövedelem arányokat, a bérbeállási szintek változásainak alakulását, jutalmazást, helyettesítéseket, túlórákat, a munkaidőt, a segélyezést, az üdültetést, a lakáshelyzetet, a munkaeszközökkel való ellátottságot, az étkezési lehetőségeket és azok körülményeit. A teljes körű felmérés mellett bizonyos témákban kontroll-adatként reprezentatív felmérések is sor kerültek.

A felmérés során 1,5 millió adat került összeírásra. Az adatokból és a szöveges elemzésekből — kivonatolt formában — az állami zeneiskolákra is vonatkozó legfontosabb megállapításokat és következtetéseket idézzük.

Egyre jobban érvényesül az iskolai élet demokratizmus. A pedagógus egyéniség, személyiség kibontakozásának feltételei javultak. A pedagógusok társadalmi megbecsülése azonban nincs arányban az a felelősséggel és kötelességtudattal, amelyet a társadalom formálása és a jövő generációjának nevelése érdekében kifejtnek.

A zenepedagógusok állandóan visszatérő gondja, hogy munkaidejük túlnyomó részben a délutáni és az esti órákra toliódik amiatt, mert a zeneiskolai órarend kialakítása a közismereti iskolák tanítási rendjének a függvénye. S mivel a zenetanárok többsége nő, sőt családanya is, helyzetüket a késő esti hazajárás nagyon megnehezíti. Jól szervezett családi életre van szükség ahhoz, hogy ilyen körülmények között is nyugodtan dolgozhasson a zenetanár.

Elismerik az iskola tárgyi, személyi feltételeinek javítása érdekében tett erőfeszítéseket. Azonban ismeretesek azok a gondok is, melyek az iskolák zsúfoltságából adódnak. A javulás ellenére sem kielégítőek mindenütt a munkafeltételek, sok helyen kicsik és zsúfoltak a tanári szobák (van, ahol nincs is!), rossz a termekben a világítás, a fűtés, s minimálisak a higiénias lehetőségek. Szerencsére, a zeneiskolák e tekintetben nem tekintik helyzetüket kilátástalannak, mert a kerületi tanácsok többsége középtávú terveik között szerepelteti zeneiskolájának megfelelő elhelyezését, tárgyi és munkakörülményeinek javítását. A tanácsok ezirányú feladatai azonban igen eltérőek, mert kerületenként más és más a zeneiskolák zavartalan működését akadályozó probléma, gond.

A tárgyi feltételeken kívül a szakkhelyettesítések (helyettesítések!) okozzák a legtöbb problémát. Mivel a pedagógusok többsége egyidőben és különböző helyeken tanít, sokszor teljesen lehetetlen a tantesületen belüli helyettesítések megszervezése. Mivel a zeneiskoláknál állandó helyettesi rendszer nincsen, a szerencse dolga a hiányzó tanár pótlása nyugdíjossal vagy főiskolással. A Zeneművészek Szakszervezete ígérte a nyugdíjasokból álló ún. „állandó helyettesi gárda” megszervezését. Javítana talán a helyzeten az is, hogyha az évek óta változatlan óradíjak, a túlmunkát honoráló díjak összegei korrigálásra kerülnének.

Sokan a pedagógusok túlterheltségének tudják be, hogy az utóbbi egy-két évben ijesztenően megnőtt a tartós betegállományba kerülők, az idegileg káro-

sultak száma. A terhelés további növekedésétől való félelem okozza, hogy az ötnapos munkahétre való áttérés hírére nem fogadták egyöntetű örömmel a pedagógusok. Attól tartanak, hogy ez tovább növeli majd a feszített munkatempót, és a tanulóknak kevesebb idő jut majd a zenetanulásra, együttműzsikálásra.

A bérhellyel kapcsolatban örvendetes tényként állapíthatjuk meg, hogy az 1977. évi országos bérfelállítás óta csökkent a különbség az azonos kulcsszámban az általános iskolai és a zeneiskolai pedagógusok között. Ez azt jelenti, hogy a zenepedagógusok átlagbéra az utóbbi időben 0,8 százalékkal megközelítette az általános iskolai pedagógusokét. A zenepedagógusok bérhelyzetének javulására utal a pályakezdő zenetanárok kedvező bérbeállási szintje, mely magasabb az általános iskolában dolgozó tanároknál.

Kulcsszám	Bérbeállási szint (százalékban)	
	zeneiskola	ált. iskola
3024	57,26	34,04
3025	21,53	18,47
3029	28,78	24,06
3030	22,15	15,08

Sajnálatos lemaradást jelez az idősebb és a nyugdíj előtt álló zenetanárok bérbeállási szintje; átlagosan mintegy 7 százalékkal kevesebb az általános iskolák hasonló kulcsszámaiban dolgozó tanároknál.

Kulcsszám	Bérbeállási szint (százalékban)	
	zeneiskola	ált. iskola
3021	36,18	41,85
3022	29,71	35,29
3023	32,96	39,93
3026	32,18	39,87

A fenti számszaki tények egyben meghatározzák a feladatokat is a zeneiskolák igazgatói számára; jobban figyelniük kell e korosztály differenciált bérezésére. 1981-ben (a január 31-i állapot szerint) a zenepedagógusok egy főre jutó átlagos havi alapbéra 4377 forint, az egy főre jutó átlagos havi személyi alapbéra 4494 forint volt (bérbeállási szint: 32,8 százalékkal). Ugyanez a sorrend általános iskolai viszonylatban 4415 forint, illetve 4720 forint (34,6 százalékkal).

Említésre méltó még a legalacsonyabb és a legmagasabb átlagos havi alapberek alakulása (1981. január 31.):

legalacsonyabb: XXII. kerület 4000 forint
legmagasabb: VI. kerület 4736 forint
(ált. isk. 4736 Ft)

A jutalmazások összege 1980-ban 700 forinttal volt kevesebb a zeneiskolákban az általános iskolákban kapott átlag jutalmaknál. A jutalmazás összegének meghatározása egyszerre jelent kerületi tanácsi és zeneiskolai igazgatói feladatot (3892 forint, illetve 3138 forint). Az állami kitüntetésben részesülő zenetanárok száma — figyelembe véve a közismereti és a zenetanárok létszámának arányát is — jóval kevesebb.

A gyermekgondozási segélyen levő zenetanárok 40 százaléka nem részesül soronkívül bérfejlesztésben, így újbóli munkába állásukkor bérük természetesen elmarad a hasonló kulcsszámban levő kollégáikétól.

A korcsoportonkénti megoszlás szerint a kinevezett zenepedagógusok közül (1981-ben 665 volt a számuk) 134 a 30 éven aluli, 412 a 30—50 év közötti, 119 pedig az 50 éven felüli.

A TERJEDELMESEK FELMÉRÉS adatainak a rendezésével az elemzés elkészítésével a munka első fázisa befejeződött. Ezt követi majd az érdemi munka, amelynek legfontosabb része az, hogy a megvalósítás szintjén összeállított tennivalók és feladatok elvégzése megtörténjen. Erre azért is nagyon oda kell figyelni, mert a pedagógus közvélemény jóleső érzéssel fogadta a felmérést, és várakozással tekint az értékelés megállapításait követő intézkedések, határozatok mielőbbi megvalósulása elé.

Zelinka Tamás